

”APROB”
Mihail COTOROBAL,
Avocatul Poporului
(Ombudsmanul)

RAPORT SPECIAL

PRIVIND REZULTATELE INVESTIGĂRII DIN OFICIU A CAZULUI DE ÎNDEPĂRTARE A UNUI GRUP DE CETĂȚENI TURCI DE PE TERITORIUL REPUBLICII MOLDOVA LA 06 SEPTEMBRIE 2018

CHIȘINĂU, 2020

A. Informații cu privire la procesul de investigație:

1. În conformitate cu dispozițiile paragrafului 8 din Regulamentul de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului aprobat prin Legea nr.164 din 31.07.2015 și a art.22 din Legea cu privire la Avocatul Poporului nr.52 din 03.04.2014, dispoziției Avocatului Poporului din 06 septembrie 2018 a fost decisă inițierea prezentului raport special, precum și a altor acțiuni conexe.
2. Avocatul Poporului și-a propus: (i) să investigheze acțiunile și/sau inacțiunile autorităților publice în cazul din speță și (ii) să formuleze opinii cu privire la standardele internaționale și regionale din domeniul drepturilor omului și protecției străinilor, precum și o relatare a situației din Turcia pentru Parlamentul Republicii Moldova și comisiile de profil.
3. La 07 septembrie 2018, Avocatul Poporului și-a exprimat public consternarea față de deciziile autorităților moldovenești de expulzare a unui grup de persoane de origine turcă din administrația Liceului Teoretic moldo-turc „Orizont”¹.
4. La 17 septembrie 2018, Avocatul Poporului a remis președintelui Parlamentului Republicii Moldova, D-lui A. Candu, o compilație a celor mai relevante standarde internaționale și regionale din domeniul drepturilor omului, precum și o descriere succintă a situației în domeniul drepturilor omului în republica Turcia.
5. La fel, Avocatul Poporului și-a propus elaborarea unui Studiu comprehensiv pentru identificarea lacunelor existente în domeniul protecției străinilor și înaintarea de propuneri menite să contribuie la asigurarea de către autoritățile publice naționale a drepturilor străinilor aflați în custodia Statului.
6. La 17 decembrie 2019, Avocatul Poporului a prezentat public Studiul „Respectarea drepturilor cetățenilor străini aflați în custodia statului”².
7. La 20 ianuarie 2020, Avocatul Poporului a formulat o propunere de modificare a legislației către MAI privind revizuirea prevederilor al.3 din art.55, al.2, art.56 a Legii 200/2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova, precum și revizuirea/ excluderea al.4 a art.63 al Legii 200/2010 pentru a nu admite posibilitatea returnării sau îndepărtării străinilor în teritorii unde aceștia riscă să fie supuși torturii, tratamentelor inumane sau degradante³. Propunerile au fost acceptate.
8. La 04 martie 2020, Avocatul Poporului a formulat o altă propunere de modificare a legislației către MAI și MSMPS privind modificarea/ completarea art.30 din Legea 270/2008 privind azilul în Republica Moldova și a al.4 a art.4 a Legii 1585/1998 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală pentru a include solicitanții de azil în lista asiguraților din partea statului, precum

¹ Titlu: Avocatul Poporului, Mihail Cotorobai, este consternat de decizia autorităților moldovenești de expulzare a unui grup de persoane de origine turcă din administrația Liceului Teoretic moldo-turc „Orizont”:
<http://old.ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-mihail-cotorobai-este-consternat-de-decizia-autoritatilor-moldovenesti-de>, 07.09.2018;

² Titlu: Studiu despre respectarea drepturilor cetățenilor străini aflați în custodia statului, lansat de Oficiul Avocatului Poporului în ajunul Zilei internaționale a migranților: <http://ombudsman.md/news/studiu-despre-respectarea-drepturilor-cetatenilor-straini-aflati-in-custodia-statului-lansat-de-oficiul-avocatului-poporului-in-ajunul-zilei-internationale-a-migranților/>, 17.12.2019;

³ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/01/Propunere-de-modificare-alegisla%C8%9Biei-nr.-12-6-4-din-20.01.20.pdf>, 20.01.2020;

și ca solicitanții de azil să realizeze examenul medical din motive de sănătate publică, similar beneficiarilor de protecție temporară, în mod gratuit⁴.

B. Faptele cauzei:

9. La 06 septembrie 2018, SIS a informat prin intermediul a două comunicate precum că 7 cetățeni străini, suspectați de legături cu o grupare islamică, grupare despre care există indicii că desfășoară acțiuni ilegale în mai multe țări, au fost declarați indiziderabili de către organele competente și expulzați de pe teritoriul Republicii Moldova. Acțiunile cetățenilor au fost supuse monitorizării o perioadă și, după ce s-a confirmat existența riscului la adresa securității naționale, a fost luată decizia ca persoanele respective să părăsească imediat teritoriul Republicii Moldova. În operațiunea complexă pe linia prevenirii amenințărilor la adresa securității naționale, desfășurată concomitent în mai multe localități din țară a fost antrenat Centrul Antiterorist al SIS. SIS a colaborat în acest caz cu serviciile speciale din alte state⁵.

⁴ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/03/2020-03-05-0003.pdf>, 04.03.2020;

⁵ Titlu: Comunicat: <https://sis.md/ro/comunicare/noutati/comunicat-2>, 06.09.2018;

10. La scurt timp/ mai înainte de primul comunicat al SIS, în spațiul public au fost plasate și distribuite un șir de imagini, postări și reacții îngrijorătoare din partea societății civile, mass-mediei, rudelor, colegilor și elevilor din cadrul Liceului Teoretic moldo-turc „Orizont” privind acțiunile abuzive/ dar și lipsa oricăror informații despre situația/ starea de sănătate a grupului de profesori ridicați de la domiciliile lor de persoane necunoscute. Mai multe campanii de solidaritate, acțiuni publice au avut loc pe parcurs. Autoritățile au fost, ca de obicei, rezervate în informarea opiniei publice despre situația reală, unele pasând la secretul acestor informații și operațiunii de returnare.

11. 6 din 7 persoane străine declarate indizercabile și returnate de pe teritoriul țării sunt: Riza Dogan, Sedat Hasan Karacaoglu, Yasin Ozdil, Mudjat Celebi, Huseyin Bayraktar și Mehmet Feridun Tufekci, domiciliați în Republica Moldova și angajați ai Liceului Teoretic „Orizont”⁶.

12. Riza Dogan, Hasan Karacaoglu, Yasin Ozdil, Mujdat Celebi și Feridun Tufekci aveau statut de solicitant de azil cu cereri depuse la 06 aprilie 2018 și refuzate la 04 septembrie 2018, iar Huseyin Bayraktar avea drept de ședere provizorie. Toți au fost declarați persoane indizercabile la solicitarea SIS⁷.

13. Potrivit BMA, la 04 septembrie 2018, în urma examinării cererilor lor de azil a fost decisă respingerea cererilor de azil, în temeiul al.1, lit.c a art.60 din Legea nr.270/2008 privind azilul în Republica Moldova. Cererile de azil au fost respinse după avizul negativ al SIS, adică solicitanții de azil prezintă pericol pentru securitatea Republicii Moldova.

14. La 05 septembrie 2018, în baza demersului SIS, străinii menționați au fost declarați ca persoane indizercabile pe teritoriul Republicii Moldova. Potrivit BMA, la solicitarea SIS, în acea perioadă au fost declarați 18 cetățeni turci indizercabili pe teritoriul țării. Însă, în general, în 2018 au fost

⁶ Titlu: Plecați după orizont. Cine sunt ei – șapte profesori turci, deportați din Republica Moldova: <https://newsmaker.md/rus/novosti/ushedshie-za-orizont-kto-oni-sem-turetskih-uchiteley-deportirovannyh-iz-moldovy-39058/>, 11.09.2018;

⁷ Răspuns BMA nr.5/1-223 din 13.01.2020;

declarații indizercabili - 599 cetățeni străini. Această cifră este una numeric de mare în comparație cu anii precedenți⁸.

15. La 06 septembrie 2018 BMA a expediat scrisorile de înștiințare persoanelor menționate la pct.12, prin trimitere poștală la ultima lor adresă declarată. În aceeași zi, mai bine zis, dimineața în jurul orei 08.30 min, cele 6 persoane au fost ridicate forțat de la domiciliul lor sau stradă și transportate într-o direcție necunoscută. Având în vedere că scrisorile poștale în mun. Chișinău pot ajunge în decurs de 1-2 zile, este ușor de înțeles că persoanele declarate indizercabile nu cunoșteau la momentul returnării silite despre existența acestor decizii.

C. Contextul investigației:

16. Procesul de investigație preliminară a fost inițiat prin prisma articolului 3 CoEDO, prevederilor Convenției privind statutul refugiaților, încheiată la Geneva la 28 iulie 1951, și a articolului 24 Constituția Republicii Moldova.

17. Investigația a cuprins analiza datelor solicitate și obținute de la autoritățile vizate, informațiilor din mass-media și alternative, observațiilor proprii corelate cu precedentele și jurisprudența Curții europene pentru drepturile omului, discuțiilor cu experți notorii; rapoartelor de vizită preventivă; cercetărilor specializate, etc.

18. Perioada investigației cuprinde 07 septembrie 2018 – 24 aprilie 2020. Investigația a fost realizată în temeiul mandatului Avocatului Poporului conform Legii 52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) și Principiilor de la PARIS.

19. Avocatul Poporului constată cu regret că, autoritățile publice (legislative, executive și de drept) au ignorat importanța Instituției Ombudsmanului în procesul de monitorizare a respectării drepturilor omului; au omis să comunice informațiile necesare, corecte și depline, fie au răspuns superficial ignorând prevederile art.11, lit.k a Legii 52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul). În acest context, a avut de suferit raportul special, care, probabil, nu conține și nu explică detaliat toate circumstanțele îndepărtării profesorilor turci de pe teritoriul țării.

D. Constatările investigației/ Rezoluția Ombudsmanului:

I. Reținerea cetățenilor turci. Respectarea garanțiilor antitortură la reținere.

- A. Acțiunile de reținere a profesorilor turci a avut loc în dimineața zilei de 06 septembrie 2018, ora 08.00 – 08.30 min. Potrivit imaginilor plasate în spațiul public, se observă clar că aceștia au fost reținuți după forțarea ușii, pe autostradă, etc, de către persoane neidentificate, ulterior plasate într-un automobil și duse într-o direcție necunoscută.
- B. Mai târziu, potrivit comunicatelor emise de SIS, operațiunea respectivă a fost efectuată de ofițerii SIS din cadrul Centrului antitero al SIS. Au existat zvonuri precum că la reținere și returnare, pe lângă serviciul de securitate național au participat activ reprezentanți ai serviciilor respective din Turcia, inclusiv angajați ai serviciilor particulare de pază. Toate

⁸ Titlu: Studiu despre respectarea drepturilor cetățenilor străini aflați în custodia statului, lansat de Oficiul Avocatului Poporului în ajunul Zilei internaționale a migranților: <http://ombudsman.md/news/studiu-despre-respectarea-drepturilor-cetatenilor-straini-aflati-in-custodia-statului-lansat-de-oficiul-avocatului-poporului-in-ajunul-zilei-internationale-a-migranților/>, 17.12.2019;

aceste circumstanțe, urmează a fi verificate în cadrul anchetelor penale inițiate de organul procuraturii.

- C. Potrivit răspunsurilor SIS și BMA pentru Avocatul Poporului pentru drepturile copilului - nu au fost reținuți / îndepărtați copii minori în ziua de 06 septembrie 2018.
- D. Potrivit răspunsului IGPF din 10.01.2020, persoanele precitate au traversat frontiera de stat pe direcția ieșire din țară, prin Aeroportul Internațional Chișinău în baza pașapoartelor valabile la 06 septembrie 2018, în jurul orei 11.00, fiind însoțite de 14 persoane, cărora polițiștii de frontieră le-au autorizat trecerea frontierei în baza documentelor valabile.
- E. Avocatului Poporului nu îi este clar locul reținerii/ detenției/ aflării persoanelor respective începând cu ora 08.30 până la ora 11.00. Lipsa oricăror informații/ răspunsuri în acest sens, trezește dubii cu privire la respectarea garanțiilor împotriva relelor tratamente față de persoanele reținute de reprezentanții statului.
- F. În cauza Ozdil și alții contra Republicii Moldova (nr.42305/18) s-a reafirmat că reținerea reclamanților a fost una arbitrară în detrimentul garanțiilor prevăzute de art.5 a Convenției europene. Avocatul Poporului a pledat inițial la faptul că acțiunea desfășurată de SIS a fost una arbitrară cu sfidarea normelor de drept național și internațional în acest sens (încălcarea dreptului la proprietate, dreptului la apărare, dreptului la interpret, dreptului la asistență medicală, dreptul la un recurs efectiv; dreptul la informare, dreptul de a cunoaște motivele reținerii, prezumția nevinovăției).
- G. Aparent, în Republica Moldova nu ar trebui să existe asemenea acțiuni abuzive, contrare legislației în vigoare, care stabilește clar toate procedurile și procesul de returnare al străinilor. Sunt descurajante acțiunile individuale a factorilor de decizie, care au sfidat aceste norme legale.
- H. Art.58 a Legii 200/2010 spune foarte clar că, îndepărtarea sub escortă a străinului care a fost declarat indezirabil sau împotriva cărora a fost dispusă expulzarea presupune însoțirea acestuia de către personalul specializat al autorității competente pentru străini până la punctul de trecere a frontierei de stat deschis traficului internațional ori până în țara de origine, de tranzit sau de destinație. Prin urmare, doar BMA putea participa sau asigura returnarea sus-menționaților în condițiile art.58 a Legii 200/2010 și nicidecum SIS sau alte entități.
- I. Mai mult, în atribuțiile SIS nu intră reținerea/ îndepărtarea sub escortă a persoanelor declarate indizerabil. Probabil, situația era inversă în cazul în care SIS acționa în cadrul unei operațiuni speciale de combatere a terorismului/ acțiunilor de atentare la securitatea națională.
- J. Este cert că, organele abilitate urmează să adopte proceduri operaționale clare, publice cu privire la declararea străinilor persoanelor indizerabile, reținerii, îndepărtării sub escortă sau oricăror forme de returnare, inclusiv contestarea actelor administrative.

II. Forma de îndepărtare a cetățenilor turci de pe teritoriul Republicii Moldova.

- A. Legea 200/2010 prevede doar următoarele forme de îndepărtare: (i) returnare; (ii) declararea persoanei indizerabile și (iii) expulzarea.
- B. **Extradarea**, pe care tot o putem califica drept o formă de îndepărtare a străinilor de pe teritoriul Republicii Moldova, este reglementată de normele Codului de procedură penală al Republicii Moldova și este de competența Procuraturii Generale a Republicii Moldova sau, după caz, a Ministerului Justiției al Republicii Moldova.

- C. **În speța noastră, NU a existat o solicitare oficială de extrădare din partea autorităților turce⁹.**
- D. BMA prin decizia sa, dispune măsura **returnării** de pe teritoriul Republicii Moldova și aplică interdicția intrării în Republica Moldova pentru o perioadă determinată. Prin decizia de returnare, șederea unui străin este declarată ca fiind ilegală și străinul este obligat să părăsească teritoriul Republicii Moldova într-un anumit termen. Decizia de returnare poate fi emisă împotriva următoarelor categorii de străini: (1) care au intrat ilegal pe teritoriul Republicii Moldova, (2) a căror ședere pe acest teritoriu a devenit ilegală, (3) a căror viză sau al căror drept de ședere a fost anulat sau revocat, (4) cărora li s-a refuzat prelungirea dreptului de ședere provizorie, (5) al căror drept de ședere permanentă a încetat, (6) a căror cerere privind recunoașterea statutului de apatrid a fost respinsă, (7) a fost încetată procedura respectivă sau al căror statut de apatrid a fost anulat, (8) foștilor solicitanți de azil.
- E. Decizia de returnare este redactată în două exemplare, în limba de stat și într-o limbă de circulație internațională, și va conține motivele de fapt și de drept, precum și informațiile privind căile de atac posibile. Dacă străinul este prezent, un exemplar al deciziei de returnare i se înmânează lui contra semnătură pe exemplarul care rămâne la autoritatea competentă pentru străini. Dacă străinul nu este prezent, comunicarea se face sau prin trimitere poștală cu confirmare de primire, la adresa declarată de străin ca loc de trai sau prin afișare la sediul BMA, în cazul în care nu se cunoaște adresa la care locuiește străinul.
- F. Decizia de returnare poate fi contestată în instanța de judecată în a cărei rază de competență se află subdiviziunea teritorială a BMA care a emis decizia de returnare, în termen de 5 zile lucrătoare de la data comunicării. Contestarea deciziei de returnare are efect suspensiv de executare a deciziei, cu excepția cazului în care decizia de returnare este emisă la solicitarea străinului. Contestarea deciziei de returnare, formulată de către străinul luat în custodie publică, se face la instanța în a cărei rază de competență se află Centrul de plasament temporar al străinilor (Judecătoria Chișinău sediul Rîșcani). Contestarea deciziilor de returnare are loc în procedura contenciosului administrativ.
- G. **Putem concluziona că, în speță NU au fost emise decizii de returnare, iar îndepărtarea cetățenilor turci nu a avut loc prin această formă legală de îndepărtare.**
- H. Deși Legea nr. 200 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova prevede că împotriva străinului care a săvârșit o contravenție sau o infracțiune pe teritoriul Republicii Moldova poate fi dispusă măsura **expulzării** în condițiile prevăzute de Codul penal și de Codul contravențional, în prezent expulzarea poate fi dispusă doar în condițiile prevăzute de Codul penal, expulzarea "contravențională" fiind abrogată prin legea nr. 208 din 17.11.2016.
- I. Instanțele judiciare, condamnând cetățeni străini și/sau apatrizi pentru săvârșirea unor infracțiuni, pot dispune expulzarea lor. În cazul în care expulzarea însoțește pedeapsa cu închisoare, aducerea la îndeplinire a expulzării are loc după executarea pedepsei. La luarea deciziei privind expulzarea persoanelor este necesar să se țină cont de dreptul la respectarea vieții private a acestora.
- J. Expulzarea este o măsură de siguranță, prevăzută de Codul penal și dispusă prin sentințele instanțelor judiciare. Anularea, suspendarea executării, revocarea expulzării poate fi

⁹ Răspunsul PG din 14.01.2020;

dispusă doar de instanța judiciară, conform normelor Părții speciale a Codului de procedură penală.

- K. Prin urmare, forma de îndepărtare prin expulzare NU a avut loc în cazul din speță.**
- L. Declararea străinului persoană indezirabilă este o măsură dispusă de BMA împotriva unui străin care a desfășurat, desfășoară ori în a cărui privință există indicii temeinice că intenționează să desfășoare activități de natură să pună în pericol securitatea națională sau ordinea publică.
- M. BMA, printr-o decizie motivată, din oficiu sau la propunerea unor alte autorități cu competente în domeniul ordinii publice și al securității naționale, care dețin date sau indicii temeinice în sensul celor indicate la alineatul de mai sus, declară străinul persoană indezirabilă. Atunci când decizia privind declararea străinului persoană indezirabilă se întemeiază pe rațiuni de securitate națională, în decizie nu sunt menționate motivele care au fost puse la baza ei. Perioada pentru care un străin poate fi declarat persoană indezirabilă este de la 5 la 15 ani, cu posibilitatea prelungirii termenului cu o nouă perioadă cuprinsă între aceste limite, în cazul în care se constată că motivele care au determinat luarea acestei măsuri nu au încetat.
- N. La data emiterii deciziei privind declararea sa persoană indezirabilă, dreptul de ședere al străinului încetează de drept.
- O. Decizia privind declararea străinului persoană indezirabilă este redactată în două exemplare, în limba de stat și într-o limbă de circulație internațională, și va conține motivele de fapt și de drept, precum și informațiile privind căile de atac posibile. Dacă străinul este prezent, un exemplar al deciziei i se înmânează lui contra semnătură. Dacă străinul nu este prezent, comunicarea se face sau prin trimitere poștală cu confirmare de primire, la adresa declarată de străin ca loc de trai sau prin afișare la sediul BMA, în cazul în care nu se cunoaște adresa la care locuiește străinul.
- P. Articolul 56 al Legii nr. 200/2010 interzice informarea străinului declarat persoană indezirabilă, privind datele și informațiile ce au fost puse la baza deciziei. Legea menține această interdicție și pentru faza examinării în instanță de judecată a contestării deciziei privind declararea străinului persoană indezirabilă.
- Q. Decizia privind declararea străinului persoană indezirabilă poate fi atacată de acesta în instanță de judecată, în termen de 5 zile lucrătoare de la data comunicării. Acțiunea în judecată nu are efect suspensiv de executare a deciziei privind declararea străinului persoană indezirabilă.
- R. Cauza privind contestarea deciziei de declarare a străinului persoană indezirabilă se examinează în termen de 30 de zile calendaristice de la data primirii. Decizia primei instanțe este definitivă și executorie, însă poate fi contestată cu recurs în instanța de apel.
- S. În cauze justificate și pentru a se preveni producerea de pagube iminente, instanța de judecată, la cererea reclamantului poate să dispună suspendarea executării deciziei până la soluționarea acțiunii în fond. Instanța de judecată va examina de urgență cererea de suspendare, hotărârea pronunțată în acest caz fiind executorie de drept.
- T. În cazul nostru, a fost atestată situația când, la inițiativa SIS, au fost declarați indezirabili cei 5 solicitanți de azil profesori turci, care încă se aflau în procedura administrativă de examinare a cererilor sale de azil. **Această situație încalcă prevederile Legii 270/2008 privind azilul în Republica Moldova, care, la al.1) al art.11 prevede că: „Nici un solicitant de azil nu va fi expulzat sau returnat de la frontieră ori de pe teritoriul**

Republicii Moldova”. Legiuitorul nu a prevăzut nici o excepție de la norma legală enunțată.

- U. Tot aici, merită să menționăm că Curtea Constituțională, la pct. 31 a deciziei sale nr. 3 din 14.01.2019, a statuat că în situația în care SIS consideră că un solicitant de azil prezintă pericol pentru securitatea națională sau pentru ordinea publică: *„Biroului de migrație și azil îi revine sarcina de a analiza dacă există motive de a crede că persoana prezintă pericol pentru securitatea națională sau pentru ordinea publică, fără a aproba în mod formal concluzia Serviciului de Informații și Securitate”.*
- V. Avocatul Poporului (Ombudsmanul) atenționează că *persoanele aflate în procedură de azil sunt protejați de normele internaționale și naționale și cu privire la refugiați. Prin urmare, trebuie de ținut cont și de exigențele prevăzute de Convenția privind statutul refugiaților, care la art. 33 stipulează ”Nici un stat contractant nu va expulza sau returna, în nici un fel un refugiat peste frontierele teritoriilor unde viața sau libertatea sa ar fi amenințate pe motiv de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinii politice”. Această protecție se aplică atât refugiaților, cit și solicitanților de azil aflați pe teritoriul țării sau la frontiera acesteia și ar trebui să fie înțeleasă în termeni de riscuri ce pot apărea în orice țară în care persoana ar putea fi trimisă și nu doar în țara lor de origine.*
- W. La 05 septembrie 2019 BMA a emis deciziile nr. 574, 576, 588, 577, 586 și 590 cu mențiunea *„în conformitate cu prevederile art.55 a Legii 200/2010, DECID ..de declarat cetățeanul Turciei, persoană indizercabilă pe teritoriul Republicii Moldova pe o perioadă de 5 ani. În temeiul art.58 al.1 al Legii nr.200/2010, personalul specializat al autorității competente pentru străini va proceda la îndepărtarea Dvs, sub escortă de pe teritoriul Republicii Moldova. Director, semnătura”.*
- X. **În concluzie, SIS nu trebuie / nu era în drept să abuzeze de obligația de returnare, în momentul în care BMA nu a finalizat procedurile de acordare a protecției celor 5 profesori turci. La fel, persoanele returnate nu au beneficiat de dreptul la apărare și dreptul la un recurs efectiv față de acțiunile autorităților.**
- Y. **În cazul nostru, susținem că, mai degrabă a avut loc o „extrădare camuflată” sau un „transfer ilegal de persoane”.**

III. Abținerea de la returnare.

- A. Principiul nereturnării (**non-refoulement**) constituie elementul-cheie al protecției refugiaților prevăzut de această Convenție. Acest principiu se aplică la returnarea persoanelor ce se află pe teritoriul statului, atât pentru cele care au intrat în mod legal, cât și pentru cele care au intrat ilegal.
- B. În contextul torturii, principiul nereturnării înseamnă că nici un stat nu va expulza, returna sau extrăda o persoană către alt stat atunci când există motive serioase de a crede că aceasta ar fi expusă la pericolul de tortură. **Avocatul Poporului reiterează că nu sunt permise derogări de la principiul nereturnării în nicio împrejurare.**
- C. Ombudsmanul amintește de poziția CtEDO – atunci când dreptul omului în cauză este un drept absolut (interdicția torturii sau dreptul la viață), nereturnarea devine un drept absolut și nu poate face obiectul nici unei excepții, fie în drept, fie în practică. Această practică se aplică **indiferent de considerente de securitate națională, alte interese publice, presiuni economice sau fluxuri mari de migranți.**

- D. Potrivit constatărilor Curții europene, articolul 3 din Convenție include una dintre valorile fundamentale ale unei societăți democratice și interzice, în termeni absoluți, tortura sau pedepsele ori tratamentele inumane sau degradante, indiferent de conduita victimei, oricât de indezirabilă sau periculoasă ar fi aceasta. În conformitate cu dispozițiile articolului 3, responsabilitatea unui stat va fi angajată în cazul oricărei expulzări efectuate în condițiile în care au fost demonstrate motive serioase și întemeiate de a crede că persoana în cauză se confruntă cu un risc real de a fi supusă torturii sau pedepselor ori tratamentelor inumane sau degradante în țara în care este returnată.
- E. CtEDO a subliniat că atunci când dreptul omului în cauză este un drept absolut (interdicția torturii sau dreptul la viață), nereturnarea devine un drept absolut și nu poate face obiectul nici unei excepții, fie în drept, fie în practică. Această practică se aplică indiferent de considerente de securitate națională, alte interese publice, presiuni economice sau fluxuri mari de migrați.
- F. **Toți, au fost remiși într-un stat, unde există informații certe că au loc acte de rele tratamente/ tortură, în special cu deosebită cruzime față de persoanele considerate infidele conducerii actuale turce. Constatăm că principiul nereturnării nu a fost respectat de Republica Moldova. Iar, returnații pot fi considerați victime ale torturii/ relexor tratamente în conformitate cu prevederile art.3 CoEDO, art.3 Convenției ONU împotriva torturii și altor pedepse și tratamente cu cruzime, inumane sau degradante; art.33 a Convenției privind statutul refugiaților de la Geneva, 1951, art. 1, protocolul 7 al CoEDO, etc.**

IV. Dubiul atențării la securitatea națională.

- A. Stricto senso, potrivit Legii nr.112/2008 pentru aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova, unicul act ce prevede noțiunea de „securitate națională” - Securitatea națională reprezintă condiția fundamentală a existenței poporului din Republica Moldova, a statului moldovenesc și este un obiectiv al țării. Obiectivele securității naționale a Republicii Moldova sunt: asigurarea și apărarea independenței, suveranității, integrității teritoriale, ordinii constituționale, dezvoltării democratice, securității interne, consolidarea statalității Republicii Moldova. Un loc aparte în acest sens revine apărării și promovării valorilor, intereselor și obiectivelor naționale. Securitatea națională nu este numai securitatea statului, ci și securitatea societății și a cetățenilor Republicii Moldova, atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și peste hotarele ei. Securitatea națională a Republicii Moldova se realizează prin măsuri adecvate de natură politică, economică, diplomatică, socială, juridică, educativă, administrativă și militară, prin activitate de informații, contrainformații, precum și prin depășirea eficientă a crizelor, în conformitate cu legislația în vigoare și cu dreptul internațional.
- B. Prin urmare, cetățenii străini pot fi declarați indezirabili **oricând** în baza formulării Legii nr.112/2008.
- C. **Avocatul Poporului este de opinie că se impune necesitatea argumentării suficiente și plauzibile a oricărui demers ce privește afecțiuni asupra securității naționale. Justificarea precum că „interesul național” este prerogativa exclusivă a organelor SIS nu este una plauzibilă, or „național” relevă că aduce o atingere publicului larg, respectiv aceste decizii trebuie și pot fi cunoscute societății, parte a Statului.”**

- D. Avocatul Poporului este de opinie că parafa „secret de stat” nu trebuie să constituie o premisă pasibilă pentru violarea drepturilor omului.**
- E. CtEDO în cauza Ozdil și alții c. Moldovei, a reiterat că deși investigarea infracțiunilor de terorism sunt fără îndoială în răspunderea autorităților cu misiuni speciale, aceasta nu înseamnă că autoritățile au deplină libertate de acțiune, în temeiul Articolului 5, la arestarea suspectilor și reținerea acestora în instituțiile poliției, fără control efectiv de către instanțele naționale și, de exemplu, de instituțiile de supraveghere ale Convenției, ori de câte ori consideră că a avut loc o infracțiune de terorism.

V. Protecția împotriva arbitrariului.

- A. Curtea, în aceeași cauză a reiterat că o persoană care este supusă unei măsuri bazate pe considerații de securitate națională nu trebuie să fie privată de toate garanțiile împotriva arbitrarității. El sau ea trebuie, printre altele, să poată verifica măsura în cauză examinată de un organ independent și imparțial competent pentru a examina toate temeiurile relevante de fapt și de drept, pentru a determina legalitatea măsurii și pentru a cenzura un posibil abuz de către autorități. În fața acestui organ de control, persoana în cauză trebuie să beneficieze de proceduri contradictorii pentru a-și prezenta punctul de vedere și a respinge argumentele autorităților. ... instanțele naționale nu ar fi putut, în niciun caz, să examineze motivele reale care au stat la baza expulzării, deoarece legislația națională nu prevedea ca nota Serviciilor Secrete care a servit drept motiv pentru expulzarea reclamanților trebuia pusă la dispoziția judecătorilor.
- B. Dincolo de expunerea Curții, autoritățile constituționale vor pasa la prevederile legislației naționale în baza cărora acestea au acționat.
- C. Așadar, art.55, al.3 din Legea 200/2010 prevede expres că „atunci când decizia privind declararea străinului persoană indezirabilă se întemeiază pe rațiuni de securitate națională, în decizie **nu vor fi** menționate motivele care stau la baza ei”. Iar, al.2 a art.56 a aceleiași legi, citează că „comunicarea datelor și a informațiilor care constituie motivele deciziei privind declararea străinului persoană indezirabilă se poate face, pentru rațiuni de securitate națională, numai în condițiile stabilite și numai către destinatarii prevăzuți în mod expres de actele normative care reglementează regimul activităților referitoare la securitatea națională și la protejarea secretului de stat Astfel de date și informații **nu pot fi** sub nici o formă, direct sau indirect, aduse la cunoștință străinului declarat persoană indezirabilă, inclusiv în cadrul examinării în instanță de judecată a contestării deciziei privind declararea străinului persoană indezirabilă”.
- D. Prin urmare, prevederile legislației naționale admit și încurajează acțiunile arbitrare ale SIS/ BMA sau altor autorități, după caz. În același timp, străinii indizerabili sunt lipsiți legal de protecția împotriva abuzurilor. Cauza Ozdil, ar urma să forțeze autoritățile legislative și executive să modifice legislația astfel încât, această să fie conformă normelor internaționale¹⁰.

VI. Angajamentele autorităților.

¹⁰ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/01/Propunere-de-modificare-alegisla%C8%9Biei-nr.-12-6-4-din-20.01.20.pdf>, 20.01.2020;

- A. **Comisia parlamentară pentru securitate națională, apărare și ordine publică** a organizat 2 ședințe închise la 08 septembrie 2018 și 31 iulie 2019 pe faptul expulzării respectivilor cetățeni turci de pe teritoriul Republicii Moldova. În 2020, Comisia și-a planificat audierea raportului BMA privind dinamica procesului migrațional în Republica Moldova, precum și realizarea Strategiei naționale în domeniul migrației și azilului pentru perioada 2011-2020¹¹.
- B. **Aparatul Președintelui Republicii Moldova**, în persoana Dlui Secretar general, N. Posturusu, a informat Ombudsmanul că „...Președintele Republicii Moldova nu deține atribuții în domeniul azilului și migrației. La capitolul îndepărtării sub escortă a cetățenilor considerați indizerabili nu a fost implicat în cazul menționat. Acest fapt a fost confirmat și de către Chiril Moțpan, ex-președintele Comisiei parlamentare pentru securitate națională, apărare și ordine publică în urma audierilor la subiect în cadrul comisiei. Instituția prezidențială a solicitat SIS prezentarea unei note informative privind circumstanțele cazului. Ca urmare a acestui fapt, SIS a prezentat un răspuns cu parafa secret, prin care a fost confirmată legalitatea acțiunilor întreprinse. Subiectul dat nu a fost examinat la ședințele Consiliului Suprem de securitate”¹².
- C. La 02 august 2019 de către **Procuratura mun. Chișinău** a fost pornită urmărirea penală în temeiul art.328 al.1 Codul penal (depășirea atribuțiilor de serviciu) pe faptul acțiunilor pretins ilegale ale angajaților Biroului Migrație și Azil al MAI și Serviciului de Informații și Securitate. Urmărirea penală este în curs de desfășurare, iar persoanele cu funcții de răspundere din cadrul autorităților nominalizate au fost puse sub învinuire pentru depășirea atribuțiilor de serviciu¹³.
- D. **BMA** a elaborat proiectul HG cu privire la modificarea unor hotărâri de Guvern (HG nr.492/2011 și HG nr.493/2011). Subsecvent, în Regulamentul cu privire la procedurile de returnare, expulzare și readmisie a străinilor de pe teritoriul Republicii Moldova s-a propus completarea cap.VI (procedura de declarare a străinului persoană indizerabilă) cu aspecte de procedură suplimentară privind modul de emitere a deciziei privind declararea străinului persoană indizerabilă, precum și modul de comunicare a acesteia. Proiectul urmează a fi remis pentru efectuarea expertizei anticorupție. Totodată, în vederea perfecționării legislației, ar fi necesară modificarea art.57, al.2 al Legii nr.200/2010, astfel încât exercitarea căii de atac să aibă efect suspensiv de executare a deciziei privind declararea străinului persoană indizerabilă¹⁴.
- E. **SIS** a diseminat efectivului Serviciului implicat în realizarea acțiunilor ce vizează declararea străinilor ca persoane indizerabile, precum și asigurarea juridică a acestui proces versiunea tradusă a Hotărârii CEDO Ozdil și alții vs Republica Moldova. De asemenea, problematica abordată de către Curte a fost inclusă în cursurile de instruire a ofițerilor de informații și securitate. A fost aprobată și adusă la cunoștința întregului efectiv al Serviciului circulara cu privire la respectarea drepturilor omului, neexecutării ordinelor ilegale și raportare a eventualelor abuzuri din partea superiorilor. Legea 200/2010 prevede suficiente garanții împotriva formelor de abuz la îndepărtarea de pe teritoriul țării. Totodată, Serviciul a avizat un proiect de HG, elaborat de MAI, ce urmează să reglementeze detaliat procedura de

¹¹ Răspuns Comisia securitate națională, apărare și ordine publică din 14.02.2020;

¹² Răspuns Aparatul Președintelui Republicii Moldova din 14.02.2020;

¹³ Răspuns Procuratura mun. Chișinău din 14.01.2020;

¹⁴ Răspuns BMA din 13.01.2020;

îndepărtare sub escortă a străinilor de pe teritoriul Republicii Moldova, fapt care va exclude posibilitatea interpretării neunivoce a prevederilor legislației¹⁵.

Având în vedere cele expuse supra, PROPUN:

1. A lua act de constatări și concluziile Raportului special;
2. A înceta examinarea sesizării ex-officio;
3. A plasa Raportul special pe pagina oficială.

Alexandru Zubco
Șef Direcție, Direcția prevenirea torturii OAP

¹⁵ Răspuns SIS dn 13.01.2020;